

Täysistunto

Tiistai 7.4.2026 klo 14.00—20.03

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 36/2026 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan on annettava lausunto.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 45 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. Elikkä noin kello 18, hieman yli, me sitten siirrymme seuraavaan asiaan. — Nyt esittelyyn. Ministeri Essayah, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.17 **Maa- ja metsätalousministeri Sari Essayah** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Hallitusohjelman tavoitteena on kehittää alkutuottajan asemaa ja koko elintarvikeketjun toimivuutta nykyistä oikeudenmukaisempaan suuntaan. Tällä esityksellä edistämme juuri tätä tavoitetta.

Suomi elää maaseudusta ja metsistä. Suomalainen maatalous turvaa osaltaan myös kansalaisten hyvinvointia. Kuitenkin maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien parlamentaarisen arviointiryhmän loppuraportissa todetaan, että maatalouden yrittäjätulo on laskenut lähes koko 2000-luvun ajan. Elintarvikeketju ei ole pystynyt ylläpitämään riittävällä tavalla maatalouden kannattavuutta. Keskeisin maatalouden pitkän aikavälin kehitysnäkymiin vaikuttava tekijä on markkinoiden toimivuus. Tätä markkinoiden toimivuutta me nyt tällä hallituksen esityksellä olemme edistämässä.

Tavoitteena on parantaa maatalouden tulos- ja kehitysnäkymiä vahvistamalla alkutuottajien ja elintarviketeollisuuden sopimusasemaa suhteessa ostajaan. Samalla vahvistamme myös ruokaturvaa osana huoltovarmuutta. Hyvin toimiva elintarvikeketju tarvitsee alkutuottajan lisäksi myös elintarviketeollisuutta, joka menestyäkseen tarvitsee tuekseen reilut kaupankäyntitavat. Hyvin ja reilusti toimiva elintarvikeketju on sekä kuluttajan että kaupan etu. Kuluttaja saa siis jatkossakin niin sanottuja private label -tuotteita. Julkisuudessa on esitetty jopa väitteitä, että tällä lainsäädännöllä estettäisiin kaupan omien merkkien esillä pitäminen ja tuottaminen. Laki ei nosta myöskään hintoja. Tämä esitys ylläpitää valikoimia eikä yksipuolista niitä. Kilpailu taas vaikuttaa siihen, miten hinnat kehittyvät Suomessa. Kuten tiedämme, Suomessa on yksi maailman keskittyneimpiä kauppoja ja toisaalta Euroopan kannattavin kauppa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

Elintarvikemarkkinalain tavoitteena on suojella maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa heikommassa asemassa olevaa sopimusosapuolta kohtuuttomilta sopimusehdoilta ja kauppatavoilta sekä turvata elintarvikemarkkinan toimivuutta ja edistää sen tervettä kehitystä. Keinoina tämän tavoitteen saavuttamiseksi ovat nyt elintarvikemarkkinalakiin esitettävät muutokset.

Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin ostajan oman tuotemerkin suosimisen kieltö. Kyse on erityisesti näistä kaupan omista private label -merkeistä. Ostajan toimilla on suuri merkitys tavarantoimittajan liiketoiminnalle erityisesti silloin, kun on kyse pitkäaikaisesta sopimussuhteesta tavarantoimittajan ja ostajan välillä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston kesäkuussa 2025 julkaiseman tutkimuksen mukaan kaupan omalla merkillä myytävien tuotteitten valikoima kasvoi vuodesta 2016 vuoteen 2023 noin 25 prosenttia, kun samaan aikaan muiden tuotteitten lukumäärä kasvoi vain 2 prosenttia. Tutkimus osoittaa myös, että päivittäistavarakaupan hintamarginaalit ovat tarkastelujaksolla kasvaneet, ollen kaupan omien merkkien osalta keskimäärin muita tuotteita suuremmat. Tavarantoimittajan ostajalle myymät tuotteet voivat kilpailla ostajan oman tuotemerkin tuotteitten kanssa. Ehdotuksen mukaan ostajan on tällöinkin otettava huomioon sopimuskäytännössään myös kilpailevaa tuotetta myyvän tavarantoimittajan edut.

Elintarviketeollisuuden lisäksi myös alkutuottajan kannalta on haitallista, jos kaupan omien merkkien valmistus jättää elintarviketeollisuudelle heikomman katteen kuin brändituotteen valmistus. Teollisuuden tuotteistaan saama alhaisempi hinta voi lisätä painetta neuvotella edullisempia ostohintoja alkutuotannon kanssa. Ehdotettava säännös ei kuitenkaan rajoita ostajan oman merkin tuotteitten määrää valikoimissa. Ostaja saa myös edelleen kilpailla hinnalla.

Toimivan kilpailun ja myös kuluttajan valinnanvapauden kannalta on olennaista, että kilpailu kaupan omien merkkien ja muiden brändituotteitten välillä tapahtuu reiluilla ehdoilla.

Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin myös säännökset, joilla vahvistetaan alkutuottajan ja elintarviketeollisuuden liiketoimintaa koskevien tietojen suojaa sekä suojaa sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeettomilta kustannuksilta aiheuttavilta tietovaateilta tavarantoimittajan kustannusrakenteista ja tuotantotavoista. Elintarviketeollisuuden osalta erityisesti reseptiikkaa koskevien tietojen luovuttaminen ostajalle heikentää kannusteita innovoida uusia tuotteita, kun tuotteitten elinkaari jää kopioinnin vuoksi lyhyeksi. Kopiointiuhkan pienentäminen voi suojata uusia tuoteinnovaatioita ja kannustaa edelleen tuotekehitykseen.

Ehdotuksella parannettaisiin myös tavarantoimittajan suojaa ostajan kaupallisilta kostoimilta säättämällä niin sanotusta kosto-olettamasta. Elintarvikemarkkinalla niin kotimaassa kuin muuallakin EU:n piirissä vallitsee ilmapiiri, jossa heikommat osapuolet eivät aina uskalla kaupallisten kostoimien pelossa vedota oikeuksiinsa. Kosto-olettaman tarkoituksena on rohkaista tavarantoimittajia, siis alkutuottajia ja elintarviketeollisuutta, vetoamaan lakisääteisiin ja sopimusperusteisiin oikeuksiinsa nykyistä useammin. Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin säännös velvollisuudesta neuvotella heikomman osapuolen pyynnöstä sopimuksen sisällöstä uudelleen poikkeuksellisten olosuhteitten vuoksi. Erityisesti pitkien sopimusten voimassa ollessa olosuhteet voivat muuttua olennaisesti esimerkiksi äkillisten ja yllättävien luonnonolosuhteitten ja niiden aiheuttaman kustannuskriisin vuoksi. Tavarantoimittajat jäävät kohtuuttomaan asemaan, jos sopimusehtojen muuttamisesta ei tällaisessa tilanteessa voida neuvotella. Tämänhän me muistamme esimerkiksi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

vuodelta 2022, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan ja kustannukset lähtivät hurjaan nousuun ja nopeasti. Periaatteessa tällä hetkellä saatamme elää ihan samanlaista kustannusnousun vaihetta, joten siinäkin mielessä tämän lainsäädännön eteenpäinvieminen on mitä ajankohdaisinta.

Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin myös säännös, jonka avulla elintarvikemarkkina-valtuutettu voi valvontatoimissaan puuttua nykyistä paremmin neuvotteluvoiman väärinkäyttöön. Ostaja ei saa käyttää neuvotteluvoimaltaan merkittävästi heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuutonta sopimusehtoa. Kohtuuttomat ehdot ovat tyypillisesti sellaisia, jotka siirtävät liikesuhteeseen liittyvät riskit yksipuolisesti heikomman osapuolen kannettavaksi. Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia muutettaisiin siten, että elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi hakea markkinaoikeudelta ostajalle määrättävää kielltoa jatkaa neuvotteluvoimaltaan heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuuttoman sopimusehdon tai sopimuskäytännön käyttämistä.

Arvoisa puhemies! Kotimaisen alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden turvaaminen on kotimaisen huoltovarmuuden näkökulmasta välttämätöntä. Me emme voi rakentaa meidän ruokaturvaa ulkomaisen halpatuonnin varaan. Elintarvikehuollossa koko arvoketjun on toimittava. Elintarvikehuollon turvaamisen perusedellytyksiä ovat kannattava alkutuotanto ja myöskin osaamisen ja jatkuvuuden varmistaminen. Nyt esitettävät elintarvikemarkkinalain muutokset turvaavat hyvien ja reilujen kauppapojen noudattamista elintarvikeketjussa, ja niistä hyötyvät niin koko elintarvikeketju kuin kuluttajatkin. Ja tässä on vielä todettava, että tällä hetkellä nämä epäterveet kauppatavat huolettavat ympäri Eurooppaa ja keskustelua käydään koko Euroopan tasolla. Ruokaketjun epäterveitä kauppapojia suitsiva direktiivi eli niin sanottu UTP-direktiivi on tällä hetkellä komissiossa tarkastelun alla. Joten, hyvät edustajat, eduskunnan lainsäädäntövaltaa kunnioittaen tälle pitkään odotetulle ja kaivatulle laille toivotaan monelta taholta perusteellista mutta nopeaa voimaansaattamista. — Kiitos. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Nyt otetaan sitten tähän debattivaihe. Meillä on aikaa siis tuohon kello 18:aan, hieman yli, ja käytetään se debattiin, jos ministeri pystyy kerta täällä olemaan. — Aloitetaan kuitenkin valiokunnasta painotetusti, eli ensi valiokunnan puheenjohtaja Elomaa ja sitten varapuheenjohtaja Kalmari.

17.26 **Ritva Elomaa ps** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Kiitos ministerille esittelystä. Menen nimittäin suoraan asiaan. Tämä elintarvikemarkkinalaki on hyvin tärkeä laki, kuten ministeri totesi, ja se on nyt meillä kohta käsittelyssä valiokunnassa. Olen sitä mieltä, että kun meille maa- ja metsätalousvaliokuntaan tulee näitä esityksiä, niin joskus on hyvä saada myös tuottajan näkökulma, ei ainoastaan järjestöjen. Ajattelin, että vähän kokeilen kenttää, ja tiedustelin: Nythän on sellainen pelon ilmapiiri, että on vaikea saada tuottajaa selittämään omalta kantiltaan hänen asemaansa suhteessa kauppaan ja teollisuuteen. Se pelon ilmapiiri on olemassa siellä, että pelätään, että se vaikuttaa heidän omiin sopimuksiinsa, ja tämä on ihan totaalinen ongelma. Nyt kysynkin ministeriltä: tullaanko tässä laissa vaikuttamaan juuri tähänkin asiaan positiivisesti viljelijän kannalta?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja sitten edustaja Kalmari.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

17.27 **Anne Kalmari kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluan kiittää ministeri Essayahia, aivan kuten olen kiittänyt ministeri Kurvista, Leppää, Anttilaa ja Tiilikaista aina silloin, kun näitä elintarvikemarkkinalain uudistuksia on tehty. Ei pidä odottaa liikojia, mutta on erittäin hienoa, että puskitte tämän lain eteenpäin hallituskumppaneittenne vastustuksesta huolimatta.

Mitä tulee siihen, nostaako tämä hintoja, niin kukaan tervejärkinen suomalainen ei voi sanoa niin, että olisi tärkeämpää, että väärällä, epäterveellä kauppataavalla, jolla poljetaan suomalaisia tuottajia ja heidän omistamiaan elintarviketalostajia, pitäisi saada kuluttajien hinnat matalammiksi. Näin ei voi olla, ja siksi on tärkeää tehdä steppejä eteenpäin. Toki olisin toivonut kilpailulainsäädännön uudistusta, mutta tämä on erittäin hyvä alku.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu esitti muutamia huomioita lausunnossaan, ja toivon, että pystymme niihin vielä valiokunnassa tarkemmin perehtymään. Tässä vaiheessa ministerille kiitokset, olette ne ansainnut.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Rantanen, Piritta.

17.28 **Piritta Rantanen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä elintarvikemarkkinalain uudistushan on nimenomaan edellisen hallituskauden parlamentaarisen työn tulosta, ja kyllä minäkin haluan osoittaa kiitokseni ministerille siitä, että kaikesta vastustuksesta ja uhkailusta ja kiristyksestä huolimatta tämän lain olette tänne saanut. Se on erittäin tärkeää.

Niin kuin tässä mainittiin ja kaikki varmasti tietävätkin, taustalla on nimenomaan se, että elintarvikemarkkinat eivät ole toimineet. Siellä on paljon tällaisia epäterveitä kauppatapoja ja epäreiluja sopimusehtoja, ja juuri niihin nyt halutaan tässä puuttua. Sillä on aivan suora vaikutus meidän elintarvikehuoltovarmuuteen. Jos me emme näitä toimia tee, niin ei meillä kohta ole kotimaista ruokaa, jota syödä. Se jos mikä on kaikkein vaarallisinta.

Kauppa on tehnyt tulosta viime vuonnakin yli miljardin. On kyllä häpeällistä ja hävytöntä, että he uhkailevat sillä, että jos tämä laki menee maaliin, niin se tulee suoraan ruuan hintaan. Erityisesti se, että olette pystyirinnoin pystynyt tätä asiaa puolustamaan, on kyllä erinomaisen hieno asia — kiitos siitä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Viljanen.

17.30 **Eerikki Viljanen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kostotoimien kieltäminen, jos tuotteiden myyjä, tuottaja, puolustaa omia etujaan, sopimusten uudelleenneuvottelemisen edellytys, kohtuuttomien sopimusehtojen kieltäminen ja private label -tuotteiden suosimisen kieltäminen — erittäin hyviä asioita kaikki nämä neljä, jotka tässä uudispaketissa nousevat kärkeen. Siitä ministerille ja hallituksellekin kiitokset.

Mutta samansuuntaisesti kuin valiokunnan varapuheenjohtaja, edustaja Kalmari jo toteutti, kysyn ministeriltä: onko nyt myös elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistolla tarpeelliset resurssit tämän lakipaketin — jähkä tämä voimaan saadaan — ehtojen valvomiseen ja toimimiseen niin, ettei tämä päivityspaketti jää kuolleeksi kirjaimiksi? Ja toinen kysymys: onko meillä vielä mahdollisuus toivoa, että kilpailulakiin tulisi muutoksia? Saimme juuri uudet kaupan luvut: suurin kaupan toimija hallitsee melkein 50:tä prosenttia ja toiseksi lähes kolmasosa elintarvikemarkkinoista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Eestilä. — Kuten huomaatte, painotan tässä ensiksi valiokunnan jäseniä.

17.31 **Markku Eestilä kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, mikä hallituspuolue on vastustanut tätä lakia. Tämä on nyt siinä muodossa, mitä on yhteisesti nähty hyväksi. Keskeisiä pykäläihän täällä ovat 4 a, b ja c: neuvotteluvoiman väärinkäyttö, kieltö edellyttää tiettyjä tietoja ja ostajan oman tuotemerkin suosimisen kieltö.

Arvoisa puhemies! Tämähän on vähän semmoinen laki, että älä aja ylinopeutta. Niille, jotka eivät ole tähänkään saakka ajaneet ylinopeutta, ei tule mitään muutoksia. Eli suomeksi sanottuna, kun tämä on semmoinen sopimuskäytäntö, mikä kunnioittaa toista osapuolta ja huolehtii siitä, että tavallaan toisen osapuolen toimeentulo myös turvataan niissäkin olosuhteissa, missä kustannukset muuttuvat, niin ei heidän asemansa muutu tämän lain ansiosista miksiäkään. Tämä on tehty sen takia, että jos siellä on toimijoita, jotka eivät kunnioita lainsäädäntöä ja hyvää sopimustekniikkaa, niin tämän lain kautta heidät saadaan niin sanotusti kiinni ja heidän epäilyttävä toimintansa tulee julkiseksi. Siitä tässä on kysymys.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Elo.

17.32 **Tiina Elo vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maatalouden kannattavuus on suuri huolenaihe, ja tuottajien asemaa on parannettava, jotta kestävä ruuantuotanto on Suomessa kannattavaa myös tulevaisuudessa. Siihen tällä lailla nyt osaltaan pyritään. Kaupan rakenne ja epäterve neuvotteluasema markkinoilla on iso ongelma. Se käy hyvin ilmi myös tästä hallituksen esityksestä.

Lausuntokierroksella on tullut kritiikkiä tämän lain epämääräisyydestä ja tarkkarajaisuuden puutteesta, eikä näitä ongelmia ole kaikilta osin saatu edelleenkään ratkaistua. Yksi esiin noussut huoli on se, että lainsäädäntömuutoksissa puututaan alkutuotannon sijaan lähinnä elintarviketeollisuuden ja kaupan välisiin neuvotteluasemiin. Kysyisinkin nyt vielä ministeriltä: vahvistaako tämä lainsäädäntö ja hallituksen toimet ylipäänsä nyt riittävästi maataloustuottajien asemaa ja ennen kaikkea edellytyksiä tuottaa Suomessa ruokaa ympäristön kannalta kestävästi?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkasalo.

17.33 **Veronika Honkasalo vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tosiaan tärkeää, että alkutuottajien ja tavarantoimittajien neuvotteluasemaa parannetaan nykyisestä. Suomen päivittäistavaramarkkinat ovat eurooppalaisessakin mittakaavassa poikkeuksellisen pienet ja keskittyneet, ja toimitusketjussa toimivat yritykset ovat siten erittäin riippuvaisia kaupan alan suurista toimijoista. Tämä asettaa erityisesti alkutuottajat haavoittuvaiseen asemaan. Ajattelisin, että tässä on erittäin tärkeätä, että valiokunta tekee nyt erittäin huolellista työtä. Ajattelisin myös niin, että valiokunnan puheenjohtajan huolet tulee ottaa todesta mutta luoda valiokunnassa luottamuksellinen ilmapiiri niin, että luottamuksellisesti voidaan tuottajia ja heidän huoliaan sitten kuulla.

Samaan aikaan ei päästä pois siitä kysymyksestä lainkaan, että hallituksen politiikka on nimenomaan lisännyt työttömyyttä. Köyhyys lisääntyy, ja moni pelkää sitä, että ruuan hinta nousee. Se, mitä Lähi-idässä tällä hetkellä tapahtuu, Hormuzinsalmen tilanne, entises-tään lisää painetta siihen, että ruuan hinta nousee. Kyllä on tärkeätä arvioida, että tämän la-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

kiesityksen myötä emme sitten ajaudu sellaiseen tilanteeseen, että ruuan hinta nousisi. Pidän myös erittäin valitettavana, [Puhemies koputtaa] että kauppa tätä argumenttia käyttä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Norrback.

17.35 **Anders Norrback r** (vastauspuheenvuoro): Tack, ärade talman! När det gäller beredskapsförsörjning glömmar många bort att vi behöver en lönsam produktion för att det ska finnas någon beredskapsförsörjning, annars finns det inte.

Det andra påståendet som vi glömmar bort är att med de inköspriser som vår koncentrerade handel köper in livsmedel i dag så kan man också vända på det och säga att konsumenterna under dessa år har betalat ett alltför högt pris för livsmedlen. Det är bara att titta på livsmedelskedjonas vinster, så ser man det här.

Arvoisa puhemies! Kiitos ministerille ja hallitukselle, että tämä lakialoite nyt on täällä meidän talossa. Tulemme varmasti huolellisesti tarkastelemaan sitä. Tämä kaupan väite, että tämä luo hintapaineita: minun mielestäni kauppa päättää kyllä ihan omin käsin, millä hinnalla ne myyvät tuotteet ulos, millaisen katteen ne haluavat. Olemme nähneet, että ne maksimoivat sitä, ja tämä on minun mielestäni häpeällistä tänä päivänä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kaarisalo.

17.36 **Riitta Kaarisalo sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiitos minunkin puolestani ministerille tämän kokonaisuuden esittelystä. Elintarvikemarkkinalain uudistamisessa tosiaan markkinoiden toimivuus ja reiluus ovat aivan avainasemassa. Yksi merkittävä ongelma Suomessa, aivan kuten täällä on jo todettukin, on se, että meidän elintarvikemarkkinamme ovat ihan kansainvälisestikin vertailtuna poikkeuksellisen keskittyneet, ja on aivan välttämätöntä, että näitä pelisääntöjä paitsi täsmennetään ja selkeytetään myös alkutuottajien asemaa sitten tätä kautta kohennetaan.

Elintarvikeketjun pienillä toimijoilla ei useinkaan ole riittävää neuvotteluvoimaa puolustautua hyvän kauppataivan vastaisia käytäntöjä vastaan ja niiden varalta. Siksi pidän erittäin hyvänä, että tällä lainsäädännöllä erityisesti kielletään ja rajoitetaan käytäntöjä, jotka heikentävät viljelijöiden ja tavarantoimittajien asemaa suhteessa näihin suurempiin ostajiin. Ja huomionarvoista on sekin, että vahvistamalla viljelijöiden asemaa edistetään myös markkinoiden vakautta, ja pidän tätä erittäin tärkeänä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Satonen.

17.37 **Arto Satonen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn myös näihin kiitoksiin ministerille ja hallitukselle. Tässä on tosiaan takana, niin kuin tässä puhuttiin, myös tämä parlamentaarisen työryhmän työ, jossa sain itsekin olla viime vaalikaudella mukana. Kyllähän siinä työssä hyvin selväksi tuli se, että kyllä me kotimaisen ruuan saatavuus voidaan turvata vain ja ainoastaan sillä, että kaikki tämän ruokaketjun osapuolet pärjäävät siinä prosessissa.

Toinen on se — me puhumme tästä huoltovarmuudesta — että meillä ei ole sitä huoltovarmuutta, jos meillä ei normaaliaikana kannata Suomessa tuottaa ruokaa ja teollisesti tehdä elintarvikkeita. Eli kyllä me tarvitaan sitä, että alkutuottaja, teollisuus ja kauppa toimi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

vat sellaisilla pelisäännöillä, että siinä kaikki pärjäävät, ja nyt tässä näitä pelisääntöjä sitten hieman oikeudenmukaistetaan.

Tässä on toki puhuttu siitä, että on pelkoa ruuan hinnan noususta, on pelkoa tuonnin kasvusta. Näitä asioita kannattaa seurata, mutta nyt on tärkeää, että tämä viesti saadaan eteenpäin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kallio.

17.38 **Vesa Kallio kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Elintarvike-markkinalakihan ei sinänsä ole kovin vanha, se on 1.1.2019 tullut voimaan. Tässä muutoksessahan on kyse vastuullisuudesta, ja ilman koko elintarvikeketjun läpäisevää vastuullisuutta ja sen noudattamista millään lailla ei ole merkitystä. Vastuullisuus tarkoittaa yksinkertaisuudessaan sitä, että jokainen ketjun toimija ymmärtää sen, että kaikkien ketjun toimijoiden pitää pystyä toimimaan kannattavasti. Nyt tämä ei toteudu, niin kuin tiedetään, ja siksi tätä lakia tulee muuttaa. Kaikilla kauppaketjuilla on jonkinlaiset vastuullisuusohjelmat, niin S-ryhmällä, K-ryhmällä, Keskona, kuin Lidlillä. Yhteistä näille vastuullisuusnäemyksille, jos tämmöistä termiä niistä käyttää, on se, että niissä ei mainita suomalaista maataloutta osana elintarvikeketjua ja niissä ei mainita maataloutta suomalaisen ruuan raaka-aineen ainoana mahdollisena tuottajana. Tämä jo yksistään kertoo sen, että tarvitaan lainsäädännöllisiä keinoja, koska kaupat, kaupan keskusliikkeet, eivät tätä pysty eivätkä halua tehdä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Sarkkinen.

17.39 **Hanna Sarkkinen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Usein alkutuotajien ahdingosta puhuttaessa syyttävä sormi kohdistuu keskittyneeseen päivittäistavara-kauppaan ja sen määrävään markkina-asemaan suhteessa elintarvikeketjuun, ja varmaan ihan syystäkin, ja se on myös tämän esityksen taustalla.

Tässä talous- ja työllisyystilanteessa on kuitenkin äärimmäisen tärkeää, että ruuan hinta ei nouse kohtuuttomasti. Samaan aikaan on kuitenkin tärkeää, että alkutuotajien ja tavarantoimittajien neuvotteluasemaa parannetaan nykyisestä. Suomen päivittäistavaramarkkina on poikkeuksellisen keskittynyt, ja toimitusketjussa toimivat yritykset ovat sitten erittäin riippuvaisia alan suurista toimijoista. Suurten kauppaketjujen markkina-aseman mahdollista väärinkäyttöä tuleekin ehkäistä toimivammalla lainsäädännöllä. Kuitenkin lakiesityksen yksityiskohdat ja vaikutusarviot ansaitsevat huolellisen ja harkitun, tietoon perustuvan eduskuntakäsittelyn, ja toivottavasti valiokunta pystyy tekemään työtä tästä hyvin intensiivisestä lobbauksesta huolimatta tietoperusteisesti.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Mehtälä.

17.41 **Timo Mehtälä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Joo, kiitos tästä uudesta lakiesityksestä. Ajattelin sitä, kun reilut kaksi vuotta sitten kauppa saneli sen, että jouduttiin laskemaan lihan hintaa, ja kun kustannukset olivat silloin suurimmillaan, niin tuntui käsittämättömältä, että näin voidaan toimia. Mutta se oli Suomessa mahdollista, kun kilpailua ei ole. Elikä kaksi toimijaa hallitsee 85:tä prosenttia ruokamarkkinoista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

Täällä lakiesityksessä on nämä neljä pääkohtaa: kostotoimien kieltäminen, sopimusten uudelleen neuvotteleminen, kohtuuttomien sopimusehtojen kieltäminen ja sitten kaupan omien merkkien tuotteiden suosimisen kieltäminen — valtavan hyviä kohtia. Minulla jäi tässä vaan mieleen, kun näitä luin, että milläköhän tavalla näitä pystytään todella valvomaan. Ja sitten toinen asia: miten kaupan merkin suosiminen voidaan todeta? Näitä haluaisin kysyä ministeriltä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Ingo.

17.42 **Christoffer Ingo r** (vastauspuheenvuoro): Värderade fru talman! Det är bra att vi nu för andra gången reviderar livsmedelsmarknadslagen, och då vi gör det så gör vi det för att trygga inhemska livsmedel på sikt. Det borde ju inte vara någon överraskning för folk att vi har den lönsammaste detaljhandeln i Europa och att den största orsaken är att vi har två oligopol som står för 80 procent av marknaden. En lönsam marknad är inget problem, men då de stora aktörerna bevisligen agerar på sätt som gör att vi i Finland på flera områden har Europas lägsta producentpriser, då måste ansvarsfulla beslutsfattare agera, och det gör vi.

Hallituksen esityksen tavoitteena on säännellä vähittäiskaupan omia merkkejä ja hankintakäytäntöjä sekä samalla lisätä elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltuuksia puuttua epäkohtiin. Nämä ovat tärkeitä askeleita oikeaan suuntaan. Kuluttajien on vaikea muodostaa selkeää kuvaa elintarvikeketjun hintojen muodostumisesta, kuinka suuri osa hinnasta, pääoman sitoutumisesta ja varastoriskistä kohdistuu alkutuottajille, teollisuudelle ja kaupalle.

Mutta haluaisin vielä kysyä ministeriltä: Euroopan unioni päivittää parhaillaan epäreiluja kauppatapoja koskevia UTP-direktiivejä. Voiko tämä tarjota meille lisätyökaluja elintarvikeketjun heikoimmassa asemassa olevien toimijoiden aseman vahvistamiseen?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Nyt otetaan vielä muutama henkilö toista kierrosta, Kalmari, Eestilä ja Elomaa, ja sen jälkeen sitten ministeri saa puheenvuoron. — Kalmari.

17.44 **Anne Kalmari kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Heikompi osapuoli voi pyytää sopimusta auki silloin, kun panoshinnat ovat vahvasti muuttuneet. Meillä on nyt käsillä, kuten ministerikin mainitsi, juuri se tilanne. Kysynkin: jos me saataisiin valiokunnassa tämä laki valmiiksi hyvin pian, niin voitaisiinko sitä käyttää nyt tämän kevään aikana?

Ja vielä mitä tulee näihin kaupan hinnalla uhkailuihin, niin onhan tämä oikeastaan sairasta, että esimerkiksi maidon hinta suurimmalla toimijalla on laskenut näinä aikoina, ja samaan aikaan kauppa puhuu siitä, miten aikoo nostaa kuluttajahintoja. Kate tulee jäämään kaikki sinne kauppaan. Näin on tapahtunut todella usein, esimerkiksi perunakriisin aikana, kun perunan saatavuus heikkeni: tuottajahinnat tippuivat, kauppa otti paremman katteen. Näihin epäkohtiin on pakko pystyä puuttumaan tällä lailla. Onhan niin, että juuri tällaisessa tilanteessa nämä sopimukset voitaisiin aukaista?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Eestilä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

17.45 **Markku Eestilä kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy tietenkin todeta, että kaupathan myyvät 80-prosenttisesti suomalaista ruokaa, niin että kyllähän he ovat suomalaisen elintarviketuottajan asialla. Mutta sitten jos me ajatellaan koko tätä rakennelmaa, mikä lähtee alkutuottajasta päätyen kauppaan, niin siinä välissä on teollisuus. Teollisuus volyyymilla mitattuna on hyvin pitkälle pörssiyritysten omistamaa, ja kun kuitenkin tuottajat usein ovat omistajina, niin se aiheuttaa semmoisen rakennelman, että on vaikeaa elintarvikemarkkinalain kautta lähteä säätelemään, kuka osapuoli saa minkä verran. Ei siihen mikään laki pysty, ja siihen tulee jo perustuslaki vastaan, jos me ruvetaan täällä määräämään, kuka saa minkäkin verran siitä reikäleivästä. Täytyy ymmärtää tämä rakenne, ja se on kohtalaisen haastava. Mikään laki tällä hetkellä ei kiellä tuottajaorganisaatioitten perustamista, mutta jostakin syystä ilmeisesti pelko tai muu, mihin puheenjohtaja täällä viittasi, on aiheuttanut sen, että niitä sitten ei ole muodostunut Suomeen. Että kyllä tässä pikkuisen heräämisen paikka on myös tuottajilla, että valvotaan yhteisesti tietyllä toimialalla omaa etua ja kenties pyritään neuvotteluosapuoliksi.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ja vielä valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Elomaa, olkaa hyvä.

17.46 **Ritva Elomaa ps** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Joo, kannattavuus on se suuri ongelma, mikä maataloudessa on EU:ssa kaikkialla ja varsinkin Suomessa. Tämä elintarvikemarkkinalaki on yksi parannuskeino nyt tähän hätään, mutta se on vain yksi. Minä kysyisinkin ministeriltä: mitä muita toimia on tehty tai tullaan tekemään, jotta viljelijöiden mahdollisuudet tulevaisuudessa olisivat paremmat ja me saataisiin ne nuoret pysymään tai tulemaan tälle alalle, koska se on suuri ongelma, että näkyvyys nuorilla on vähän heikko siitä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Siihen täytyy keksiä keinot.

Mitä sanottiin tuottajaorganisaatioista, niin ne ovat hyvät, ja kaikkien viljelijöitten pitäisi mennä yhteen ja olla yhdessä miehin ja naisin. Mutta ne ovat täällä niin repaleisina ympäri Suomen, että se on vaikeaa, mutta se me kaikki ymmärretään, että ruoantuotannon pitää jatkua, jos me meinataan, että huoltovarmuus on hyvällä tasolla.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja nyt on ministerille vastauspuheenvuoro. Riittäisikö viisi minuuttia?

17.47 **Maa- ja metsätalousministeri Sari Essayah:** Kiitoksia, arvoisa rouva puhemies! Paljon oli hyviä kommentteja ja kysymyksiä. Yritetään käydä mahdollisimman paljon niitä läpi.

Ensinnäkin valiokunnan puheenjohtaja Elomaa nosti heti aluksi esille tämän ilmapiirin, että on vaikea jopa saada ihmisiä kertomaan näistä tilanteista. Kyllä, olen sen itsekin huomannut. Minulla kävi esimerkiksi pienen elintarviketeollisuusyrityksen toimari paikalla ja kertoi siitä, että joka ikinen kerta, kun he ovat käyneet kaupan kanssa neuvotteluita, aina on sanottu, että myös se resepti pitää antaa siinä kyljessä. He ovat tähän asti jaksaneet sinnitellä ja taistella, mutta he sanovat, että joku päivä tulee se kilpailija, joka sanoo, että kyllä sinä sen reseptin saat tässä kaupan päälle. Eli kyllä on tosiasiallisesti hirvittävän vaikeaa sellaisessa tilanteessa, kun on paljon tarjoajia ja vähän ostajia, sitten sanoa, että no, ei se tule siinä sitten kaupantekijäisinä. Siinä mielessä tässäkin lainsäädännössä... Kun täällä muistaakseni edustaja Mehtälä kysyi, että no millä tavalla tätä suosimista voidaan katsoa,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

niin se on tietysti silloin se tilanne, kun kohdellaan epäreilusti tätä toista tuotteen toimittajaa, ja tässä voidaan tehdä elintarvikemarkkinavaltuutetulle pyyntö tutkia se asia. Tämä voidaan tehdä myöskin anonymisti. Juuri sen takia, että tämä tilanne on tällainen kuin on, tällainen voidaan tehdä myöskin anonymisti.

Edustaja Kalmarin nosti esille erittäin tärkeän asian. Juuri näihin epäterveisiin kauppatoimintoihin tällä pyritään puuttumaan. Edustaja Eestilä oikeastaan kiteytti sen, että eihän sellaisilla toimijoilla, jotka ovat tähänkin saakka toimineet niin kuin pitääkin, hyvän kauppatoiminnan mukaisesti, mikään muutu. Jos hyvää kauppatoimintaa on noudatettu, niin asiat ovat kunnossa. Mutta sitten jos on näitä tilanteita, mitkä täälläkin monessa puheenvuorossa tulivat esille, niin totta kai siihen pitää pystyä puuttumaan, ja tämä laki antaa siihen nyt ne mahdollisuudet.

Myöskin Elintarviketurvallisuusviraston Liitto on tätä lakia vahvasti kannattanut. Täällä edustaja Piritta Rantanen nosti esille tämän — ja moni muukin toi esille sen — miten koko ketjun on toimittava hyvin. Tässä on myöskin huomattava se, että silloin kun elintarviketurvallisuusvirasto saa sen oman katteensa siinä ketjussa, niin silloin siellä on myöskin mahdollisuus siten huolehtia siitä, että palkkataso alalla pystytään pitämään. Meidän on hyvä muistaa, että meidän elintarviketurvallisuusvirasto antaa yli 300 000 suomalaiselle leivän pöytään, muutakin kuin sen konkreettisen leivän, myöskin sen palkkapussin. Eli kyllä tämä on tärkeä asia siinä mielessä, huolehtia koko ketjun tasapainosta.

No, edustaja Viljanen nosti esille kostotoimien kieltämisen ja elintarvikemarkkinavaltuutetun aseman ja toimiston resurssit. Tähän on nimenomaan tässä valtuutetun tulossopimuksessa kiinnitetty huomiota ja on myöskin lisätty resursseja, ja sitten myöskin KKV:lle on annettu vielä lisäresursseja juuri tätä private label- eli kaupan omien tuotteitten tutkimusta varten.

Ja sitten kysyttiin tästä kilpailulainsäädännöstä. Elikkä silloin ykkösosassa tälle elintarvikemarkkinavaltuutetulle — tätä elintarvikemarkkinalakia on nyt jo toisen kerran tällä kaudella tehty uudistettu — annettiin niitä lisäresursseja ja mahdollisuuksia. Siinä yhteydessä tuli myöskin tämä kilpailulakiin oleva linkki. Eli pitää huomioida, että ensin annettiin mahdollisuudet tutkia ja lisää valtuuksia, ja nyt sitten tulee tämä varsinainen lainsäädännön uudistus. Elikkä on menty oikeassa järjestyksessä, on hevonen ollut kärryjen edessä eikä toisinpäin tässä lainsäädäntöjärjestyksessä.

Sitten vielä täällä edustajat Honkasalo ja Norrback, molemmat, nostivat esille tämän, onko vaikutuksia tähän ruuan hinnoitteluun. Kuten edustaja Norrback hyvin sen totesi, kauppa tosiaan päättää siitä hinnoittelusta. Mitä enemmän me pystymme varmistamaan, että Suomessa kilpailu toimii, sitä varmempaahan se on, että meillä sitten myöskin hinnoittelu pysyy kurissa eikä ole sellainen tilanne, että yksipuolisesti pystytään sanelemaan hinnoittelua.

Edustaja Kaarisalo nosti esille markkinoiden toimivuuden ja reiluuden. Ne ovat todellakin keskeisiä asioita, ja tällä lainsäädännöllä näitä pelisääntöjä selkeytetään, ja tämä on juuri siksi tärkeää.

Edustaja Eestilä nosti vielä toisessa puheenvuorossa esille — ja myöskin edustaja Elomaa — tuottajaorganisaatiot. Näitä tarvitaan. Meillä on Suomessa ollut ehkä sellainen kuvitelma, että kilpailulaki estää. Meillä on ollut Suomessa sellainen kuvitelma aika pitkälti, että kilpailulaki jollakin tavalla estäisi tuottajia organisoitumasta. Näin ei ole, ja itse asiassa tällä hetkellä meille annetaan CAPissa jopa rahoitusta siihen. Kun juttelin tuossa parin tuottajaorganisaation kanssa, jotka ovat vasta viime syksynä lähteneet liikkeelle, niin toi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

nen totesi, että he jo ensimmäisessä neuvottelussa pystyivät viisi prosenttia puristamaan enemmän hintaa lisää. Eli kyllä se joukkovoima kannattaa, eli kyllä kannattaa tällaisissa asioissa hakea myöskin niitä isompia harteita. Ja tietysti on vielä se, että sitten voi toimia myöskin osto-organisaationa. Jos yhdessä lähdetään ostamaan vaikkapa lannoitteita, niin onhan se ihan eri tilanne, jos siellä on 300 tuottajaa hakemassa lannoitesopimusta, kuin jos siellä sitten yksi yrittää iltamyöhään hakata sinne nettiin jotakin hakemusta, jos sattuisi saamaan jonkun erän sieltä lannoitteita. Elikkä kyllä siinä mielessä tämmöistä asiaa kannattaa ehdottomasti alleviivata.

Edustaja Satonen nosti hyvin esille sen, että jos ei normaalina aikana kannata tuottaa, niin mitenkä sitten kriisiaikoina. Sen takia on niin äärimmäisen tärkeätä, että me lainsäädännöllä luodaan niitä kehikkoja, joissa se elintarvikeketju pysyy tasapainossa. Uskokaa tai älkää, se on viime kädessä kaikkien meidän suomalaisten etu. Me suomalaiset kuluttajat halutaan syödä suomalaista ruokaa ja me halutaan, että se suomalainen tuottaja pysyy hengissä, että se pystyy tuottamaan sitä suomalaista ruokaa. Sen takia on tärkeätä, että meillä koko ketju toimii hyvin, ja on aivan varmaa, että kaikkien on todella pärjättävä tässä ketjussa. Edustaja Kallio tämän totesi hyvin, että kaikkien on pärjättävä, muuten ei kukaan pärjää, ja näin se on.

Edustaja Sarkkinen kiinnitti vielä huomiota näihin kuulemisiin, huolellisuuteen siellä, ja uskon, että valiokunnassa tehdään tämän eteen erittäin hyvää työtä. Ja kyllä nämä määritelmät täällä lainsäädännössä täyttävät myöskin perusoikeuksien rajoittamisen edellytysten, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden, vaatimukset, kun otetaan huomioon myöskin näihin säännöksiin kytketyn elintarvikemarkkinavaltuutetun valvonnan luonne ja siihen kytkeytyvät seuraamukset. Elikkä tämäkin asia on huomioitu.

Sitten edustaja Ingo vielä kysyi, että no mitäs siellä EU:ssa tapahtuu tämän asian ympärillä. UTP-direktiiviä ollaan tosiaan nyt sitten uudistamassa. Se on juuri läpikäyty, ja voi olla, että aikanaan, ehkä joskus ensi vuoden puolella, sieltä saadaan sitten varsinaisia esityksiä. Mutta siellä on tämä Suomen tilanne herättänyt valtavastikin kiinnostusta, koska monissa maissa on yritetty tätä elintarvikemarkkinaa tavalla tahi toisella lähteä tasapainottamaan, mutta tähän mennessä on ollut aika huonoja virityksiä. Esimerkiksi Ranskassa on lähdetty erilaisista indekseistä, joista ei ole kuitenkaan oikein päästy sopuun, ja kukaan ei ole tyytyväinen tällä hetkellä siihen lainsäädäntöön, mitä siellä on yritetty tehdä. Tähän Suomen lainsäädäntöön on tällä hetkellä eurooppalaisittain kiinnostusta: löytyisikö tästä mallia, millä voitaisiin koko Euroopan unionin alueella lähteä tätä tasapainottamaan. Monissa maissa on samanlainen tilanne, että kauppa on yhä keskittyneempää. Tuottajat ovat erittäin heikoilla siinä tilanteessa, ja tarvitaan myöskin toimiva eurooppalainen elintarviketeollisuus ja todella se, että koko ketju toimii hyvin.

Minä todellakin toivon, että eduskunta tekee tämän asian kanssa hyvää, huolellista työtä. Mutta kun tässä vielä edustaja Kalmari kysyi, olisiko mahdollista saada tämä pian — tämän alkuperäisen ajatuksen aikataulun mukaisesti on ajateltu, että tämä olisi ensi syksynä voimassa — niin ihan tähän kevääseen ja kesään tätä ei saada, mutta tietysti se riippuu eduskunnasta. Eduskunta käyttää sen ajan, minkä eduskunta tarvitsee, mutta totta kai on ihan selvää, että me tarvitsemme tämän mahdollisimman nopeasti, jotta tämänkinhetkiin tilanteeseen pystyttäisiin tuottajan aseman kohdalla vaikuttamaan, koska nythän on se tilanne, että varmaan juurikin aika moni tuottaja elää epäreilussa tilanteessa pitkän sopimuksen puitteissa. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: No niin, sitten mennään puhujalistaan. — Edustaja Kallio.

17.56 **Vesa Kallio kesk:** Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Edustaja Eestilä nosti hyvin esille, että lainsäätäjät ei voi pakottaa toimijoita, kuka maksaa minkäkin verran. Lainsäätäjät ei voi myöskään pakottaa moraaliin ja etiikkaan. Minä en tykkää muistella vanhoja, mutta sen verran annan itselleni luvan, että muistan, että edellisessä työssä — silloin laki salli sen — oli mahdollista saada elintarvikkeista hintajakaumat: paljonko teollisuus sai, paljonko kauppa sai. Jätän nyt mainitsematta sen pääministerin, jonka aikana tämä laki muutettiin ja niitä ei enää saada. Sitten tuli elintarvikemarkkinalaki, ja nytten tätä viedään eteenpäin, ja toivon mukaan tästä päästään koko ajan eteenpäin. Hintajakauma — vaikka välttämättä sen perusteella ei voida tosiaan pakottaa mitään toimijaa tekemään tietyllä tavalla — kertoo jo kuluttajalle, kuka saa minkäkin verran. Jos olutpullosta korkki maksaa enemmän kuin viljelijän osuus tai reikäleivässä sen reiän tekeminen enemmän kuin viljelijän osuus, niin on se nyt aikamoinen signaali kuitenkin.

Ministeri toi esille huoltovarmuuden. Huoltovarmuus on tosiaanakin osa vastuullista elintarvikeketjua. Ilman koko ketjun kattavaa vastuullista toimintaa, joka mahdollistaa ruuan raaka-aineen kannattavan tuottamisen, ei huoltovarmuutta ole. S-ryhmälle pitää antaa kiitosta siitä, että sen kestävyysraportissa, johonka tuossa debattipuheenvuorossa viittasin, käsitellään huoltovarmuutta kohtuullisen laajasti. Kesko ja Lidl eivät huoltovarmuutta tuo näissä dokumenteissaan lainkaan esille, eikä S-ryhmäkään täydellisesti onnistu, koska se katsoo huoltovarmuutta vain omasta hyvin suppeasta näkökulmastaan. Kattava määrä kauppapaikkoja ja toimivat tietojärjestelmät ovat toki tärkeitä, mutta niillä ei ole mitään merkitystä, jos ei ole mitään, mitä siellä kaupassa myydä ja mitä sinne tietojärjestelmiin kirjata. Kananmunatilanne oli hyvä esimerkki tästä. Munia ei saa myytäväksi, jos niistä ei maksa sellaista hintaa, että niitä kannattaa tuottaa. Aito kuluttajaosuuskunta on sellainen, jolla on tavaraa hyllyssä kuluttajien ostettavaksi. Se on ihan joku muu talousjärjestelmä, jossa on tyhjiä hyllyjä nähty ja ehkä tänäkin päivänä nähdään.

Arvoisa puhemies! Kaupan edustajaa ei voi johdonmukaisuuden puutteesta moittia. Se on vastustanut käytännössä kaikkia ruokaketjun epätasapainoa korjaavia esityksiä niin tällä kaudella kuin edellisellä kaudella, vaikka yksikään aiempi lakimuutos ei ole kuitenkaan heikentänyt kaupan tulosta, päinvastoin. Ruokakauppa on erittäin kannattavaa Suomessa. Siinä, joka ei onnistu ruokaa myymällä rikastumaan, täytyy olla jotakin pahasti vialla.

Elintarvikemarkkinalain uudistaminen on siis välttämätöntä, ja seuraavat askeleet tulee laittaa heti valmisteluun. Tämä ei vielä riitä. Samaan aikaan tarvitaan kilpailulakiin muutoksia, jotta se ei toimi pelkästään kaupan aseman turvaajana. Oikea kilpailulaki on sellainen, joka turvaa suomalaisen ruuan saannin myös pitkällä aikavälillä ja myös todennäköisissä kriisitilanteissa. Kilpailulain lisäksi tarvitaan hankintalain uudistaminen, jotta Suomessa julkisissa hankinnoissa vaaditaan kaikilta tuotteilta suomalaisen lainsäädännön vaatimukset alkutuotannosta alkaen. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ehditään ottaa yksi vielä. Edustaja Strandman poissa. — Edustaja Mehtälä.

18.00 **Timo Mehtälä kesk:** Arvoisa puhemies! Suomalainen maatalous on ollut kriisissä jo pitkään. Kannattavuus on ollut heikkoa, ja kaupan ylivalta on ollut liian suuri. Alati li-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

sääntyvä byrokratia on latistanut monen alkavan yrittäjän innon. Aikoinaan maatalousvirkamiehenä tein päätöksiä kyläteurastamoista ja maidonkäsittelypisteistä. Kaikki ovat loppuneet byrokratian takia.

Kaiken tämän päälle viime vuosina on kohdattu useita akuutteja kriisejä. Vuonna 2014 Krimin sota tyrehtytti maidon viennin Venäjälle. Haapavedellä valmistettiin Venäjälle OI-termannin juustoa, josta vientiin meni 90 prosenttia. Maidon kulutus tehtaalla Krimin sodan myötä tipahti 46 rekasta 16 rekkaan. Myös vuonna 2021 alkanut energian hintojen nousu ja sitten Ukrainan sota 2022 nostivat kustannuksia räjähdysmäisesti. Näiden seurauksena edellinen hallitus joutui tekemään alalle useiden satojen miljoonien eurojen tukipaketin. Mutta kuten silloin todettiin, maatalous ei voi olla kriisi- ja tukipakettien varassa, vaan ymmärrettiin, että meidän täytyy saada ruokamarkkina toimimaan, muuten nämä asiat eivät ratkea.

Arvoisa puhemies! Siitä on nyt vähän yli kaksi vuotta, kun suomalainen kauppa yksipuolisesti sanelemalla laski lihantuottajille maksettavaa hintaa lähes kymmenen prosenttia. Tämä tapahtui aikana, jolloin tuotantokustannukset olivat edellisinä vuosina nousseet kymmeniä prosentteja. Tämä oli aivan käsittämätön tilanne, ja kaiken järjen mukaan hintoja olisi pitänyt nostaa. Tämä kuvastaa hyvin sitä valtaa, jota suomalainen kahden jättiläisen hallinnoima kauppaketju voi käyttää. Tämä kuvastaa sitä todella hyvin.

Juuri siksi edellinen hallitus päätti, että pitää etsiä yhdessä kaikkien puolueitten kanssa keinot, miten suomalaista elintarvikemarkkinalakia ja kilpailulakia tulisi uudistaa. Vaalien alla syntyi työryhmän raportti, jonka mukaista elintarvikemarkkinalain uudistusta käsittelemme nyt. Täällä ovat mukana juuri ne asiat, joita ongelmiksi tunnistettiin, kiitos siitä. Nämä käytännössä olivat siis kustotoimien kieltäminen, sopimusten uudelleen neuvottelemisen, kohtuuttomien sopimusehtojen kieltäminen ja sitten neljänneksi tämä kaupan merkkituotteiden suosimisen kieltäminen. Kun nämä asiat saadaan lakiin, pitää huolehtia, että niiden toteutumista valvotaan. Lähtökohtaisestihan tämä lakiesitys ei tuo tuottajalle yhtään euroa lisää tilille, vaan sitten kun nämä nämä lakiesityksen asiat ovat toteutuneet.

Arvoisa puhemies! Elämme aikaa, jolloin suomalaista ruokaa ja suomalaista viljelijää tarvitaan enemmän kuin koskaan — tai, sanottaisiinko, kymmeneen vuosiin. Kun minä olin nuori poika, niin silloin saavutimme Suomessa ruuan omavaraisuuden. Nyt 60 vuotta myöhemmin olemme menossa kovaa vauhtia sen alle. Vaikka miten tekniikka kehittyy ja perusasiat pysyvät samoina, niin siitä huolimatta me tarvitsemme ruokaa ja vettä ja lämpöä samalla tavoin kuin ennenkin. Siinä on se omavaraisuuden kova ydin, huoltovarmuuden kovin ydin, että meillä näitä on. Suomalaisista viljelijöistä ja kotimaisesta ruuantuotannosta huolehtiminen on politiikan tehtävä. Me emme voi kilpailla hinnalla ulkomaista ruokaa vastaan näillä leveyspiireillä, mutta laadussa, maussa ja ruuan puhtaudessa olemme maailman ykkösiä. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Meillä alkaa nyt loppua tämän asian käsittelyyn varattu aika. Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa muiden asiakohtien jälkeen.

Asian käsittely keskeytettiin kello 18.05.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

Asian käsittelyä jatkettiin kello 19.27.

Puhemies Jussi Halla-aho: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 11 käsittelyä. — Keskustelu jatkuu. Edustaja Kalmari poissa, edustaja Rintamäki poissa, edustaja Seppänen poissa. — Edustaja Elomaa, olkaa hyvä.

19.27 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Viime kauden lopussa parlamentaarinen työryhmä kokoontui ja sai valmiiksi raporttinsa, aivan siinä vaalikauden lopussa, maaliskuussa. Siinä oli lista, mitä pitäisi tehdä, jotta kannattavuus paranisi maataloudessa, ja myös metsätaloutta käsiteltiin. Siinä oli lista, joka olisi pitänyt toteuttaa jo aikaisempina vaalikausina, koska tässä maatalouden kannattavuuden kehityksessä on nähty jo vuosia, että se on menossa huonoon suuntaan.

Onneksi tämä hallitus on nyt alkanut toteuttaa näitä asioita, ja muun muassa tämä elintarvikemarkkinalaki on yksi niistä. Hallituksen esityksellä uudistetaan elintarvikemarkkinalakeja tavalla, jolla on suuri merkitys suomalaisen ruuantuotannon tulevaisuudelle. Meillä on hyvin pitkään jatkunut maatalouden kannattavuuskriisi, joka on uhka sekä kotimaiselle ruuantuotannolle että huoltovarmuudelle. Suomen elintarvikeketjussa on vakava epätasapaino. Päivittäistavarakauppa on äärimmäisen keskittynyttä, kun taas tuottajia on lähes 40 000 ja elintarviketeollisuusyrityksiä noin 2 600, joista valtaosa on pieniä pk-yrityksiä. Tämä asetelma on johtanut tilanteeseen, jossa heikompi osapuoli joutuu hyväksymään kohtuuttomia sopimusehtoja tai vaikenemaan epäkohdista liikesuhteen menettämisen pelossa.

Esitys puuttuu tähän neljällä keskeisellä tavalla.

Ensinnäkin ostajan oman tuotemerkin suosiminen kielletään silloin, kun tavarantoimittaja on neuvotteluvoimaltaan heikompi. Kaupan kaksoisrooli tuottajien kilpailijana ja portinvartijana on ongelma, johon tarvitaan nimenomaiset pelisäännöt.

Toiseksi lakiin lisätään velvollisuus neuvotella sopimusehdoista uudelleen poikkeuksellisten olosuhteiden, kuten pandemian tai energiakriisin, yllättäessä. Koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota osoittivat, kuinka haavoittuvia pitkät kiinteähintaiset sopimukset voivat olla.

Kolmanneksi suojataan tavarantoimittajien liikesalaisuuksia kieltämällä tarpeettomien tietojen vaatiminen kustannusrakenteista ja tuotantotavoista. Nämä tiedot ovat olleet väylä, jota kautta tietoinnovaatioita on kopioitu kaupan omiksi merkeiksi.

Neljänneksi kaupallisia kostotoimia vastaan luodaan kosto-olettama, joka siirtää näyttötaakan ostajalle. Tämä on ratkaiseva muutos, sillä juuri kostotoimen pelko on tähän asti estänyt epäkohdista ilmoittamisen.

Tänään aikaisemmin otin meidän valiokunnassa esille sellaisen asian, että tarvitsemme silloin tällöin tuottajan sinne asiantuntijaksi ja olisi suotavaa, että sellainen olisi. Nyt tähän hallituksen esitykseen, elintarvikemarkkinalakiin, on aika vaikeaa, jos halutaan saada joku tuottaja kertomaan näistä omista sopimusehdoistaan ja varsinkin avoimesti. Pelko siitä, että se kostaus hänelle jotenkin, on todellinen.

Neljänneksi tosiaan näitä kaupallisia kostotoimia vastaan luodaan se kosto-olettama, joka siirtää näyttötaakan ostajalle. Tämä on ratkaiseva muutos, sillä juuri kostotoimen pelko on tähän asti estänyt epäkohdista ilmoittamisen. Toistan tämän asian, koska tämä on tärkeä asia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

Esitys ei kiellä kaupan omia merkkejä eikä puutu hintoihin. Se luo reilummat pelisäännöt. Kotimaisen ruuantuotannon elinvoima, huoltovarmuus ja tulevien sukupolvien mahdollisuus jatkaa tiloja edellyttävät, että alkutuottajan asema on kestäväällä pohjalla. Tämä esitys on askel oikeaan suuntaan. Totta kai on tärkeää, että kaupalla menee hyvin ja elintarviketeollisuudella menee hyvin, mutta kaiken pohja on se, että alkutuottajalla menee myös hyvin, ja nämä täytyy saada balanssiin.

Vielä sellainen tieto ja fakta, että kuluttajalle ruoka ei kallistu tämän elintarvikemarkkinalain uudistuksen myötä. Kysymys on vain oikeudenmukaisuudesta. Se on meille kaikille suomalaisille tärkeää.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lahdenperä, olkaa hyvä.

19.33 Milla Lahdenperä kok: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva elintarvikemarkkinalain uudistusta koskeva lakiesitys on tärkeä ja pitkään odotettu askel suomalaisen ruokaketjun tasapainottamisessa. Kyseessä on koko ruokajärjestelmän oikeudenmukaisuus, huoltovarmuus ja kotimaisen ruuantuotannon tulevaisuus.

Suomalainen ruokaketju on viime vuosina muuttunut merkittävästi. Kauppa on keskittynyt, kaupan omien merkkien osuus on kasvanut, ja kustannusten voimakas vaihtelu on kohdistunut erityisesti alkutuotantoon ja elintarviketeollisuuteen. Ketjun alkupää kantaa usein suurimman riskin, mutta neuvotteluvoima on pienin. Tämä ei ole pitkällä aikavälillä kestävää talouden, huoltovarmuuden eikä kotimaisen ruuantuotannon kannalta.

Elintarvikemarkkinalain uudistuksen tavoitteena on korjata näitä pitkään jatkuneita markkinahäiriöitä. Läpinäkyvämmät sopimukset, kohtuuttomien sopimusehtojen kieltäminen ja kaupallisten kustotoimien selkeä kieltäminen ovat tärkeitä muutoksia. Lakimuutoksella suojataan yritysten liikesalaisuuksia ja estetään se, ettei tavarantoimittajilta vaadita tarpeettomia ja kalliita tietoja esimerkiksi kustannusrakenteesta tai tuotantotavoista. Kaupallisiin kustotoimiin liittyen yhteistyö ei voi jatkossa heikentyä sen vuoksi, että toimittaja käyttää oikeuksiaan tai vie asian viranomaiselle.

Yksi tärkeä muutos on, että poikkeuksellisissa tilanteissa, kuten kustannusten voimakkaasti noustessa, heikommalla osapuolella olisi oikeus pyytää sopimuksen ehtojen uudelleen neuvottelua. Tämä on tärkeää erityisesti maataloudessa, jossa kustannukset voivat muuttua nopeasti mutta sopimukset ovat pitkiä.

Mielestäni erityisen merkittävää uudistuksessa on käänteinen todistustaakka, joka helpottaa väärinkäytösten esiin tuomista. Tämä parantaa alkutuottajien ja elintarviketeollisuuden asemaa neuvotteluissa ja lisää luottamusta koko ketjun sisällä. Eli jos epäillään vahvemman osapuolen käyttäneen valtaansa väärin, heikomman ei tarvitse todistaa väärinkäyttöä. Sen sijaan vahvemman pitää osoittaa toimineensa oikein.

Keskustelua on käyty erityisesti kauppojen omista merkeistä, ja sehän on selvää, että kaupan omat tuotteet ovat monelle perheelle tärkeä osa arkea sekä monelle teollisuuden toimijalle myös vakaa sopimusvalmistuksen kautta tuleva tulonlähde. Näitä kaupan omia merkkejä ei ole tällä lailla tarkoitus kieltää eikä rajoittaa kohtuuttomasti. Ongelma syntyy tilanteessa, jossa ostaja on samaan aikaan myös kilpailija. Tällöin markkina-asetelma on epätasapainoinen, ja siksi pelisääntöjen on oltava selkeät ja reilut kaikille.

Tärkeää on varmistaa, että sääntely on oikeasuhtaista. Laki ei saa johtaa siihen, että kauppa siirtyy käyttämään ulkomaisia tavarantoimittajia tai että ruuan hinta nousee tarpeettomasti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

Arvoisa puhemies! Tässä on itse asiassa kysymys paljon suuremmasta asiasta kuin sopimusehdoista tai markkinasääntelyistä, eli säilyykö Suomessa kotimainen ruuantuotanto, elintarviketeollisuus ja ruokahuoltovarmuus myös tulevaisuudessa. Reilu ja tasapainoinen ruokaketju on koko Suomen etu, ei vain yksittäisten toimijoiden. Kun ruokaketju toimii oikeudenmukaisesti, voittavat lopulta kaikki: tuottaja, teollisuus, kauppa ja kuluttaja. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Viljanen, poissa. — Edustaja Jukkola, olkaa hyvä.

19.36 **Janne Jukkola kok:** Kiitos, arvoisa puhemies! Suomalainen ruokaketju on muuttanut viime vuosina merkittävästi. Kauppa on keskittynyt, omat merkit ovat kasvaneet, ja samaan aikaan alkutuottajan asema on monin paikoin jäänyt heikoksi. Kun neuvotteluvoima ei ole tasapainossa, lopputulos ei ole reilu.

Monelle alkutuottajalle nämä ongelmat ovat arkea. Tehdään pitkiä sopimuksia, joissa hinnat eivät jousta, vaikka kustannukset nousevat. Samalla ostajia on usein vain muutama, kun taas tuottajia paljon. Tällaisessa tilanteessa neuvotteluvoima kasaantuu väistämättä yhdelle puolelle, ja lopputuloksena on asetelma, jossa neuvottelupöydässä ei aidosti välttämättä olla tasavertaisia.

Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun pitkässä toimitussopimuksessa hinnantarkistus on sidottu niin harvoin ajankohtiin, ettei nopeasti nousseita kustannuksia pystytä huomioimaan. Näimme tästä esimerkin energiakriisin aikana. Tuotantokustannukset nousivat nopeasti, mutta sopimukset eivät joustaneet mukana, ja tämä johti tilanteisiin, jotka eivät olleet kenenkään kannalta kohtuullisia.

Tähän epäkohtaan tällä esityksellä haetaan nyt korjausta. Esityksen ydin on yksinkertainen: ruokaketjuun tuodaan reilummat ja selkeämmät toimintatavat. Kohtuuttomiin sopimusehtoihin puututaan, esimerkiksi tilanteisiin, joissa sopimukset eivät jousta muuttuvissa olosuhteissa. Liiketoiminnan kannalta tarpeettomien ja arkaluonteisten tietojen vaatiminen kielletään. Kyse voi olla esimerkiksi yksityiskohtaisista tiedoista, tuotantotavoista tai kustannusrakenteesta, jotka lisäävät hallinnollista taakkaa ilman todellista tarvetta. Lisäksi kaupalliset kostotoimet estetään, ja ehkä merkittävämpinä käänteinä todistustaakka helpottaa väärinkäytösten esiin tuomista. Tärkeä muutos on myös se, että jatkossa näihin epäkohtiin puuttuminen on aidosti mahdollista ilman pelkoa seuraamuksista. Näillä toimilla pyritään siihen, että erityisesti alkutuottajan asema olisi jatkossa oikeudenmukaisempi.

Ruokaketjussa on myös erityinen tilanne, jossa sama toimija on yhtä aikaa sekä ostaja että kilpailija. Tämä kaksoisrooli vaatii selkeät pelisäännöt, jotta kilpailu pysyy reiluna, sillä reilusti toimiva elintarvikeketju on myös kuluttajan ja kaupan etu.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kallio, olkaa hyvä.

19.39 **Vesa Kallio kesk:** Arvoisa herra puhemies! Jatkan aiemmista puheista tätä teemaa. — Kaikilla kauppaketjuilla on tosiaan erilaisia vastuullisuusohjelmia. Ne löytyvät hieman eri tavoin toteutettuna niin S-ryhmältä, Keskolta kuin Lidliltä. Kuriositeettina en malta olla mainitsematta, että sekä S-ryhmästä että Keskokosta minulle edellisessä työssä vihjattiin, että pitäisi antaa potkut. Syynä oli se, kun pidin esillä viljelijän asemaa julkisuudessa. No, eivät ne toteutuneet kuitenkaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

S-ryhmän kestävyysraportissa vuodelta 2025 kerrotaan, että osuuskaupat hankkivat kotimaisia tuotteita laajasti. Sataprosenttisesti suomalaiselle kaupparyhmälle valikoimien korkea kotimaisuusaste ja ruokaketjun toimivuus ovat tärkeitä asioita. Edelleen S-ryhmän kestävyysraportissa todetaan seuraavaa: ”Kotimaisten tuotteiden menekki tukee muun muassa työllisyyttä Suomessa. Paikallisten tuotteiden suosiminen vahvistaa yhteisön yhteenkuuluvuutta ja elinvoimaisuutta. Kun paikalliset yritykset menestyvät, ne voivat investoida takaisin yhteisöön esimerkiksi tukemalla paikallisia tapahtumia ja palveluita. S-ryhmä haluaa edistää aktiivisesti kotimaisen ruuan menestystä ja tulevaisuutta omien tekojensa kautta sekä tarjoamalla asiakkaillensa erilaisia vaihtoehtoja tuotteiden ja palvelujen kautta.” Ja edelleen: ”Tavoitteena S-ryhmällä on, että vuoden 2030 loppuun mennessä 80 prosenttia S-ryhmän myymästä ruuasta on kotimaista.” Kuulostaa suorastaan erinomaiselta, mistä kiitos S-ryhmälle.

Arvoisa puhemies! Se, mitä S-ryhmän kestävyysraportista ei löydy, on suomalainen maatalous. Suomalaista ruuantuottajaa, maatalousyrittäjää, ei mainita raportissa lainkaan, vaikka ilman heitä S-ryhmän asettama tavoite kotimaisen ruuan myynnistä ei toteudu. Tässä on yksi keskeinen syy, miksi lainsäädäntöä tulee muuttaa. Ilman lainsäädännöllisiä toimia suomalaisen maatalousyrittäjän asema ei Suomessa parane. Se on nähty koko 2000-luvun ajan. Halpuuttamisen synkkä varjo on edelleen suomalaisen ruuan ja sen tuottajien yllä.

Sen verran toki pitää tarkentaa, että maatalous kyllä mainitaan S-ryhmän kestävyysraportissa. Maatalous nostetaan esille ympäristön pilaajana rinnastamalla se metallien louhintaan ja öljynjalostukseen. Raportissa ollaan myös huolissaan muun muassa Espanjan vihannestuotannosta eli siitä, miten myös tulevaisuudessa sieltä voitaisiin tuoda halpoja vihanneksia Suomeen, yleensä juuri parhaaseen kotimaan sesonkiin.

Arvoisa puhemies! Seuraavaksi K-ryhmä. Keskon raportointitapa vastuullisuudesta on erilainen kuin S-ryhmällä. En käytä termiä ”kilpailijat”, koska Suomessa ruokakaupassa ei aitoa kilpailua ole. Pelkkä halvalla hinnalla ruuan myyminen ei ole aitoa kilpailua. Keskon vastuullisuuspolitiikkadokumentissa ei ole maataloudesta sanaakaan. Ruoka mainitaan ruokahävikin yhteydessä. Keskon vastuullisuusstrategiassa ei myöskään mainita maataloutta, ei myöskään ruokaa, edes ruokahävikin osalta. Keskon yli 300-sivuisessa vuosiraportissa on yksi lause suomalaisesta ruokaketjusta: ”Keskon päivittäistavarakauppa on merkittävä osa suomalaista ruokaketjua, ja pidämme tärkeänä koko ruokaketjun toimintaedellytysten turvaamista.” Tämä oli se lause, mutta sitaatti jatkuu vielä: ”Kannustavalla ja hyvin ennakoitavissa olevalla sääntelyllä voidaan lisätä kilpailun edellytyksiä ja varmistaa palveluiden saatavuus eri puolilla Suomea.” Mitään konkreettisia toimia tai tavoitteita ei Keskokaan esitä, joilla se suomalaisen ruokaketjun turvaamista edistäisi. Ainoa esitetty toimenpide on mahdollisimman vähäinen sääntely kaupan toiminnalle.

Vuosiraportissaan Kesko mainitsee maatalouden lapsi- ja pakkotyön yhteydessä sekä S-ryhmän tavoin ympäristöön ja maatalouden päästöihin liittyen. Yhteistä Keskon ja S-ryhmän vastuullisuusnäkemykselle on, ettei suomalaista maataloutta mainita lainkaan osana elintarvikeketjua ja suomalaisen raaka-aineen ainoana mahdollisena tuottajana.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi Lidl ja sen vastuullisuus. Lidlin 15 sivun vastuullisuuspamfletti alkaa kansikuvalla, joka varsin suurella todennäköisyydellä ei ole suomalaiselta pellolta, vaikka kaunis peltomaisema siinä onkin. Maatalous mainitaan Keskon ja S-ryhmän tavoin päästöjen aiheuttajana. Seuraava lause löytyy Lidlin vastuullisuusdokumentista: ”Sertifiointin lisäksi Lidl valvoo toimitusketjujaan tekemällä ihmisoikeusvaiku-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

tusten arviointeja sekä vaatimalla kaikilta riskimaissa Lidlille käyttötavaroita valmistavilta tehtailta säännöllisiä auditointeja. Myös vedenkäyttö on keskeinen osa Lidlin vastuullisuusstrategiaa. Kaikkien Lidlin vesiriskialueilla toimivien hedelmä- ja vihannestoimittajien tulee saavuttaa makean veden käytön huomioiva sertifiointi vuoteen 2026 mennessä.” Lidlilläkään ei ole käytännössä mitään sellaista vastuullisuuteen liittyvää linjausta, joka yläläpäitäisi ja vahvistaisi suomalaista elintarvikeketjua. Vesivastuullisuus toteutuisikin hankkimalla tuotteita nykyistä enemmän Suomesta, jossa vedestä ei ole pulaa.

Arvoisa puhemies! Kaikkien näiden asiakohtien jälkeen täytyy hallitusta kiittää nyt käsitteilyyn tulleesta lakiesityksestä. Se on vietävä ripeästi läpi. Se on pieni askel oikeaan suuntaan, jatkoa edellisten hallitusten tekemisille. Tätä työtä pitää jatkaa sekä tämän lain että kilpailulain ja hankintalain osalta. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kalmari, olkaa hyvä.

19.45 **Anne Kalmari kesk:** Arvoisa herra puhemies! Suomen kauppa ja sen sisäänosto on maailman keskittyneintä. Meillä on käytännössä kaksi tukkuriä, jotka ostavat tuotteet sisään. Meillä on samalla Euroopan kannattavin tai toiseksi kannattavin kauppa ja itse asiassa myös kauppa, joka olisi varmasti kannattavin, ellei se maksaisi osuuspääoman korkoja ennen tuloksen julkistamista pois — siis kuunnelkaa: osuuspääoman korot maksetaan ennen tuloksen julkistamista. Tämähän on vähän sama asia kuin jos osakeyhtiöissä maksettaisiin ennen osingot pois ja sitten katsottaisiin, mitä jää viivan alle. Tässä tilanteessa meillä kuitenkin on Euroopan alhaisimpia tuottajahintoja. Meidän elintarvikemarkkina ei ole reilu, eikä se toimi terveellä tavalla. Monet hallituspohjat ovat jo tehneet muutoksia elintarvikemarkkinalakiin, mutta toki vahvemman oikeutta käyttää valtaansa on vaikea pois mitata.

Siksi kiitänkin tätä lainsäädäntöä. Se osaltaan tekee tästä sisäänostamisesta sillä tavoin reilumpaa, että kaupat eivät voi suosia omia tuotemerkkejään toisten tuotekehityksen osalta. Eihän missään muussakaan tuotteessa homma toimi niin, että voi plagioida tuotteen täysin estoitta, niin kuin tässä tapauksessa monesti pyydetään reseptiikat muka kestävyuden tai elintarviketurvallisuuden vuoksi näiltä toimittajilta, ja sitten muutaman viikon päästä aletaan jo parhaimmillaan tai pahimmillaan valmistaa omaa tuotetta. Eli tämä lainsäädäntö pyrkii estämään tällaista väärinkäyttöä ja myös omien private labeleitten, omien tuotemerkkien, suosimista hyllyasettelulla tai muulla toiminnalla, esimerkiksi hinnoittelulla. Tämä on hyvä asia.

Sen lisäksi tämä lainsäädäntö pyrkii suojaamaan heikompaa osapuolta kaupallisilta kostotoimilta. Kun ilmoituksen väärästä toiminnasta voi tehdä elintarvikemarkkinavalvutulle, tämä voi tehdä tutkimusta anonymipohjalta, ja näin päästään useammin kiinni väärinkäytöksiin, ja myös näitä kaupallisia kostotoimia, jos kauppaliikkeet sitten väärin toimivat erilaisten väärinkäytösilmoitusten vuoksi, pystytään seuraamaan tarkemmin.

Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiinkin säännös velvollisuudesta neuvotella heikomman osapuolen pyynnöstä myös sopimuksen sisällöstä uudelleen poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi. Nythän meillä on juuri käsissä tällaiset poikkeukselliset olosuhteet. Sain esimerkiksi eräältä maidontuottajalta sähköpostin, että mitenkähän käy tänä vuonna, kun tammi—helmikuun sähkön hinnat ovat olleet yhteensä jo yli 14 000 euroa, rehujen, lannoitteitten, urakoinnin, rahtien, kaikkien kustannukset ovat nousseet ja polttoöljyn hinta on jo kalliimpaa kuin dieselin verollinen hinta tankilta. Tällä hetkellä tilanne on kuitenkin se,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

että kovan kilpailutuksen vuoksi viljelijöitten omistama osuusmeijeri ei ole pystynyt maksamaan edes nykyistä hintaa vaan on joutunut alentamaan hintaa 3,5 senttiä. Samaan aikaan kauppaketjujen pomot televisiossa puhuvat siitä, miten kuluttajan täytyy valmistautua maksamaan lisää hintaa — lisää hintaa siitä, että kaupan kate kasvaa, siitä, että he saavat tuotteen halvemmalla ja vaativat kuluttajalta enemmän.

Tässä lainsäädännössä myöskin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia muutettaisiin niin, että elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi hakea markkinaoikeudelta ostajalle määrättävää kieltoa jatkaa neuvotteluvoimaltaan heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuuttoman sopimusehdon tai sopimuskäytännön käyttämistä. Näin silloin kun toimittaminen on epäedullista ja kannattamatonta ja uhkaa viedä konkurssiin toimittajaa, voidaan nämä toimitukset katkaista.

Ylipäätään tämä koko lainsäädäntöehdotus on juuri askel oikeaan suuntaan, ja voi sanoa näin, että jos jostain puolelta kaupasta kuuluu valitusta, että nyt kuluttajahinnat nousevat tai tämä on heille jotenkin raskasta, niin silloinhan tämä on esimerkki siitä, että tätä markkina-asemaa on käytetty väärin. Niiden, jotka ovat toimineet terveellä pohjalla tähänkin asti, ei tarvitse muuttaa minkäänlaista toimintatapaa. Ja private labeleita edelleenkin pystyy olemaan, ja niitä täytyykin pystyä olemaan, niin että kuluttajalla on valinnanmahdollisuutta. Luulen, että entistä enemmän tulee sen kaltaista toimintaa, mitä monissa esimerkiksi lähiruokaa myyvissä K-kaupoissa on, että ostetaan läheltä tulevilta toimittajilta suoraan pelolta kauppaan ja pöytään tavaraa. On kaikkien etu, että suomalainen elintarvikealkutuotanto säilyy ja että suomalainen jatkojalostus säilyy. Elintarvikesektori työllistää yli 300 000 työpaikkaa, ja niistä työpaikoista meidän kannattaa jo yhteiskunnan vuoksikin pitää kiinni. Samalla kuluttaja saa puhtaimman ja turvallisimman ruuan, mitä missään maapallolla on.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lundén, olkaa hyvä.

19.52 **Mikko Lundén ps:** Kiitos, arvoisa herra puhemies! Tässä esityksessä elintarvikelain muutosten tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia: halutaan vahvistaa alkutuottajan asemaa, puuttua epäreiluihin kauppatapoihin ja tasapainottaa neuvotteluvoimaa elintarviketjetussa. Tähän esitykseen kytkeytyy vahvasti kotimainen ruoantuotanto, joka on myös huoltovarmuuskysymys, ja juuri siksi haluan tuoda esille näkemyksiä tämän esityksen ongelmakohdista. Tahdon sanoa, että täällä on tänään pidetty erinomaisia puheenvuoroja. Asia on todella vakava, mutta koen oikeutena tai jopa velvollisuutena sanoa tästä laista myös muutaman erilaisen sanan siitä, mitä tänään täällä on kuultu kaupan ja kuluttajan näkökulmasta.

Arvoisa herra puhemies! Aivan aluksi: En olisi ikinä uskonut enkä usko vieläkään — kun 15-vuotiaana menin töihin Salon Citymarketin palvelutiskille, jossa muuten viihdyin 23 vuotta putkeen, ja siitä suoraan pienemmässä kaupassa Somerolla olen ollut noin kahdeksan vuotta ja olen edelleenkin — että olen joskus eduskunnan salissa puhujapöytäni kyselemässä/kyseenalaistamassa, mitä suomalaisessa kaupassa saa myydä ja mitä ei ja millä hinnalla. Toivon todella, että olen ymmärtänyt jotain nyt väärin, mutta eihän se nyt voi olla niin, että valtiovalta päättää, mitä kaupassa myydään, millä hinnalla tai jopa missä kohtaa kaupassa tuotteita myydään. Näin ymmärtääkseni toimitaan maailmassa tasan yhdessä maassa, jonka nimen jätän nyt mainitsematta. Olen siis työskennellyt kaupan alalla jo vuosia, joten voin sanoa, että näiden vuosien aikana olen oppinut jotain tuotteista ja kaup-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

patavoista. Siksi en voi olla tuomatta esille minun ja satojen muiden yrittäjien ja kymmeneentuhansien työntekijöiden huolta liittyen tähän hallituksen esitykseen.

Arvoisa herra puhemies! On esitetty, että jos lisäämme sääntelyä, se parantaisi tuottajien asemaa ja sitä kautta kannattavuutta, mutta haluan kysyä: Mikä on se konkreettinen asia, miten sääntely parantaisi näitä asioita? Mikä on tämän esityksen näyttö siitä, että juuri nämä keinot nostavat niitä tuottajahintoja tai parantavat viljelijän tulotasoa? Toivottavasti nämä eivät ole vain pelkkiä oletuksia siitä, että näin tulee tapahtumaan.

Arvoisa puhemies! Toinen huoleni liittyy kilpailuun ja kuluttajiin. Esityksessä kiellellään kaupan omien tuotemerkkien suosiminen. Sinänsä ymmärrän tämän ajatuksen, mutta sen seuraukset voivat olla täysin päinvastaiset. Moni suomalainen ostaa kaupan omia merkkejä siksi, että ne ovat edullisempia ja usein kaikista halvimpia. Jos kauppojen omien merkkien asemaa lähdetään rajoittamaan epäselvillä säännöksillä, se voi johtaa hintojen nousuun, ja se osuu erityisesti pienituloisiin. Sitä tuskin kukaan täällä haluaa. On myös hyvä muistuttaa tässä samalla, että kilpailu ei lisäänny siitä, että lisätään sääntelyä. Suomessa päivittäistavara-kauppa on jo valmiiksi hyvin keskittynyttä. Ongelma ei ratkea sillä, että lisätään byrokratiaa, vaan sillä, että puretaan niitä esteitä, jotka tällä hetkellä vaikeuttavat markkinoille pääsyä.

Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä puhutaan paljon ”suosimisesta” ja ”tavarantoimittajan etujen huomioon ottamisesta”, mutta niitä ei määritellä täsmällisesti missään. Tämä jättää tulkinnan siis kokonaan viranomaisille. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että viranomainen voisi arvioida jälkikäteen, onko kauppa toiminut oikein esimerkiksi hyllyjärjestyksen, valikoiman tai hinnoittelun osalta, ja tämä vasta on ongelmallista. Se luo yrityksille merkittävää oikeudellista epävarmuutta, eli yritykset eivät voi mitenkään ennakoida, mikä oikeasti on lain mukaan sallittua ja mikä ei. Samoin tämä esitys puuttuisi suoraan elinkeinovapauden ytimeen: Kun tuote on ostettu kauppaan, se on kaupan omaisuutta. Silti lainsäädäntö pyrkisi ohjaamaan sitä, miten tätä omaisuutta käytetään. Kysynpähän vaan: onko perustuslain näkökulmasta ihan sallittua?

Arvoisa herra puhemies! Myös kansainvälinen kilpailu on yksi huolenaihe tähän esitykseen liittyen. Tämä esitys ei käytännössä koske kansainvälisiä sopimuksia samalla tavalla kuin kotimaisia toimijoita. Tämä voisi siis johtaa siihen, että kauppa siirtää hankintojaan ulkomaille, missä sääntely on kevyempää. Eli jos kotimaisten markkinoiden sääntelyä kiristetään, kauppa voi todeta, että on helpompaa ostaa ulkomailta kuin Suomesta. Silloin lopputuloksena voi olla juuri päinvastainen kehitys kuin tavoitellaan, eli kotimainen tuotanto heikkenee ja oma varallisuus laskee, ja se vasta on huono asia huoltovarmuuden kannalta ja kaiken muunkin.

Arvoisa herra puhemies! Tässä esityksessä on nostettu hyviä ja tärkeitä asioita esille. Esimerkiksi kaupan neuvotteluvoima on suuri, ja on selvää, että alalla on olemassa myös epäreiluja käytäntöjä, joihin pitäisi löytyä ratkaisuja. Juuri siksi jokaisen pitäisi pysähtyä kysymään, ovatko nyt esitetyt keinot oikeita ratkaisuja esitettyihin ongelmiin. Nykyinen lainsäädäntö tarjoaa jo nyt osaltaan työkaluja puuttua ongelmatilanteisiin. Ennen kuin rakennamme uutta raskasta sääntelykierrosta, tulisi arvioida, miksi nykyiset keinot eivät aina riitä ja miten niitä voitaisiin kehittää.

Arvoisa herra puhemies! Me kaikki haluamme turvata kotimaisen ruoantuotannon, ja kaikki haluamme, että viljelijät saavat työpanoksestaan oikeudenmukaisen korvauksen, mutta tämä ei saa johtaa siihen, että rakennamme epäselvän, raskaan ja kilpailua vääristävän himmelin, joka lopulta heikentää juuri niitä tavoitteita, joita yritetään edistää. Tarvit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

semme ratkaisuja, jotka toimivat oikeasti ja jotka vahvistavat kotimaista kilpailua eivätkä heikennä sitä. Siksi mielestäni on tärkeää, että tämän esityksen ongelmakohdat käydään läpi huolellisesti. — Kiitos, arvoisa herra puhemies.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kalmari, olkaa hyvä.

19.57 Anne Kalmari kesk: Arvoisa herra puhemies! Arvostamani edustaja Lundénin puheenvuoron jälkeen on pakko käyttää puheenvuoro. On totta, että tämä lainsäädäntö ei koske ulkomailta tilattavia tuotteita, se ei toimi kansainvälisissä tilanteissa. Automaattisesti tätä ei pysty sinne soveltamaan, jolloin tietysti ulkomaisten tuotteitten kilpailukyky josain mielessä voi parantua, jos sitä epätervettä kauppatapaa halutaan suosia.

Miksi tämäntyyppinen lainsäädäntö elinkeinovapaassa Suomessa tarvitaan? Syy on se, että meillä ei missään muussakaan toiminnassa esimerkiksi polkumyynthinnoittelua pysty toteuttamaan, ja kauppa on samalla elintarvikevalmistaja kuin se on myyjä. Itse asiassa olen useasti miettinyt, miksi ihmeessä kilpailulainsäädäntö, joka puuttui vaikkapa Valion hintojen alentamiseen kauppaketjussa, ei puutu nyt samalla tavalla private label -maitojen hintojen polkumyyntiin. Tämänhän pitäisi olla itsestään selvää, että näitä jalostajia, jotka ovat kaupan omia jalostajia, pitäisi koskea samat pelisäännöt. Kun niistä tuotteista jo niin iso osa on kaupan itse tekemiä, niin siinä pitäisi kilpailuviranomaisen todeta, että siellä pitää täysin samantapaisesti valvoa kuin muissa toimijoissa.

Ja minkä takia sitten jopa siellä kaupan sisätiloissa elinkeinovapaus ei saa toteutua, ja miksei private labeleita saa työntää jonnekin nurkkaan ja kaikkia brändituotteita esille? Täytyy sanoa, että kyllä tämä kuluttajana harmittaa. Esimerkiksi kun meidän pitäjässämme ainoa kauppa on osuusryhmän kauppa, joka on täyttänyt kansainvälisten jättien tuotteilla, kaiken maailman coopeilla ja rainboweilla, minun lähikauppani hyllyt, ja minä en saa enää kotimaisia brändituotteita lainkaan sieltä. Minusta tämä on todella väärin. Jos ollaan kuluttajaosuuskunta, niin mielestäni pitäisi kuluttajaa kuunnella niin, että kuluttaja, joka haluaa suomalaisia tuotteita, pystyisi niitä ostamaan sieltä pienemmästäkin kaupasta. Minusta on ihan tervettä, että vähän katsotaan sen asian perään, voiko syrjäyttää brändituotteet ja viedä ne jonnekin kyykkyhyllyyn, aivan kuten ennen oli kyykkyviinit ja private labelit vietiin siihen esille. Ei tämäkään ole tervettä enää nykypäivänä. Siinä on jotain samaa, kun viittasitte, edustaja Lundén, aivan hyvin siihen elinkeinovapauteen ja siihen, että ei me olla ihan kuin naapurissa. Ei tuokaan toiminta ole mielestäni tervettä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lundén.

20.00 Mikko Lundén ps: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Haluan kiittää kanssa edustaja Kalmaria hyvästä puheenvuorosta, ja minäkin arvostan teitä äärimmäisen paljon. — Tuohon private label -hommaan — puhun nyt vain omasta takaa: Meillä ainakin Somerolla ne ovat siellä kyykyssä, ja meillä ovat brändituotteet esillä, mitä ihmiset haluavat. En ymmärrä, miksi se kauppa on tehnyt niin — en viitsi kertoa, mikä kauppa mahtaa olla, mutta tiedän varmaan ketjunkin — mutta todennäköisesti siellä on tullut hyllynreunakuvat, ja ne ovat tehneet sen mukaan ne tuotteet sinne. Luulen näin. Ja meillä Somerolla ainakin — teidän äskeinen puheenvuoro oli kanssa erinomainen — kesäisin kurkut ja tomaatit tulevat suoraan pellolta myytäväksi meidän kauppaan. Eli meilläkin tuetaan paikallista viljelijää, puolin ja toisin, niin että en osta mistään tukkuliikkeestä kesäiseen aikaan yhtään mitään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 31/2026 vp

Mutta on tosi ikävä kuulla, että ne private label -tuotteet ovat siinä ns. saman tien silmien korkeudella, niin että ne myyvät entistä enemmän. Siinäkin kauppa voi kyllä sen mahdollistaa, että laitetaan ne brändituotteet siihen, mihinkä halutaan. Kirjoittakaa sille myymäläpäällikölle vain terveisiä, ja luulen, että homma onnistuu. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: No niin, sitten vielä edustaja Kalmari.

20.02 **Anne Kalmari kesk:** Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Toivon todella, että ne uhkapilvet, mitä edustaja Lundén tässä näkee, eivät toteudu vaan tämä vie nyt kuitenkin hyvään suuntaan. Siinä meillä on täysin yhteinen toive, että toivottavasti entistä enemmän näitä lähituotteita ja selkeästi merkittyä. Tiedän, että teidän tuttu kauppaketjunne on näin paljon toiminutkin, ja toivottavasti tämä toiminta entisestäänkin lisääntyy. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan on annettava lausunto.